

Inledning

Anna-Lena Tvingstedt

Föreliggande temanummer i EDUCARE – *Tvåspråkig undervisning på svenska och arabiska och mångkulturella storstadsskolor* – är huvudresultatet av de studier som genomförts inom forskningsprojektet ”Olika modeller för tvåspråkig undervisning på arabiska och svenska – förutsättningar och konsekvenser” som finansierats av UVK, Vetenskapsrådets utbildningsvetenskapliga kommitté.

I media- och samhällsdebatten, inte minst den partipolitiska, finns en stark oro för att svenska elever, i internationell jämförelse, inte håller samma kunskapsmässiga standard som tidigare. Elever med annat modersmål än svenska är överrepresenterade bland elever som inte når målen i grundskolan. Andelen elever som inte uppnår behörighet för nationella program i gymnasiet är dubbelt så hög bland dessa elever som genomsnittet (Skolverket, 2004). Med låga betyg i grundskolan är inträdet till gymnasiet stängt och risken för arbetslöshet och utanförskap ökar. Ungdomar med migrationsbakgrund är de som drabbas hårdast av en sviktande arbetsmarknad. Att elever med annat modersmål uppvisar sämre skolprestationer än elever som talar majoritetsspråket har också visats i internationella studier (t.ex. OECD/PISA, 2004, 2010). Bilden är entydig även om smärre skillnader mellan länderna kan iakttas.

Mot denna bakgrund har bland annat Skolverket i en rapport påtalat behovet av fördjupad kunskap om språkutveckling för elever med annat modersmål. Man söker svar på vad skolan kan göra för att dessa elever ska få möjlighet att lyckas väl i det svenska skolsystemet och ser språkutveckling som en viktig faktor i detta sammanhang. I Skolverkets rapport diskuteras bland annat om modersmålsundervisning kan ha positiv betydelse för elevers skolprestationer (Skolverket, 2008). Ett omfattande skolpolitiskt utvecklingsarbete med fokus på språkutveckling bedrivs också i mångkulturella skolor i Sverige med målsättningen att möta behoven hos elever med migrationsbakgrund och samtidigt svara upp mot de krav på ökad måluppfyllelse som ställs på skolorna.

Skolsituationen i storstäderna skiljer sig markant från övriga landet. I Malmö som är den stad i Sverige med högst andel invånare med migrations-

bakgrund har mer än hälften av eleverna i grundskolan annat modersmål än svenska. Staden är segregerad och andelen varierar mycket mellan olika stadsdelar. I vissa områden har 75%-100% av eleverna migrationsbakgrund. Skolan har därför ställts inför kravet att utveckla nya metoder och arbetssätt för att möta dessa elever oberoende av deras bakgrund. Språkutveckling är ett nyckelord för stadens skolpolitik. En av de största språkgrupperna är den arabisktalande och flera skolor har utvecklat arbetssätt som innefattar olika modeller av tvåspråkig undervisning på svenska och arabiska. Utmärkande är att varje skola utvecklar sina egna modeller anpassade efter de möjligheter och förutsättningar som finns på respektive skola. Mot bakgrund av att många elever i mångkulturella områden inte når de studieresultat som krävs för att kunna studera vidare är undervisning på två språk något man bland annat förväntar sig ska ge bättre resultat. Tankarna bakom detta är att det är lättare för eleverna att erövra kunskap utifrån ett språk som de förmodas förstå.

Utvecklande av arbetsmetoder som bygger på ett ökat användande av elevernas modersmål i undervisningen har stöd såväl i språkpolitiska resolutioner (EU 2004/2267) och lagstiftning som i skolans styrdokument och läroplaner. I grundskoleförordningen (SFS 1994:1194) formuleras det på följande sätt.

För elever som har ett annat språk än svenska som dagligt umgängesspråk med en eller båda vårdnadshavarna får en kommun anordna delar av undervisningen i årskurserna 1-6 på umgängesspråket (tvåspråkig undervisning). (a.a. kap 2, §7)¹

Svenska skolmyndigheter har under många år också bedrivit utvecklingsarbete med denna inriktning (Skolverket, 2002, 2008).

I den politiska debatten ifrågasätts detta med jämna mellanrum och krav på att uteslutande använda svenska i undervisningen, eller att t.o.m. förbjuda eleverna att använda modersmål i skolan, dyker med jämna mellanrum upp i pressen och på den politiska agendan (Hartsmar & Sandström, 2008; Wigerfelt, 2011). Men även i den språklag som antogs av regeringen 2009 i syfte att stärka det svenska språkets ställning, understryks rätten att få utveckla och använda sitt modersmål för alla, oberoende av språklig bakgrund.

På vilket sätt och med vilka motiv elevernas modersmål används i undervisningen kan emellertid vara avgörande för hur elever, föräldrar och skol-

¹ Motsvarande formulering finns i även i den nu gällande Skolförordningen, SFS 2011:85, kap 9, §12.

personal uppfattar detta och vilka resultat som nås. I den svenska skolan har enspråkighet och ett bra svenskt språk ofta varit normen (Tallberg Broman m. fl., 2002; Lorenz, 2007). När elevernas svenska avviker från normen, har man försökt kompensera med olika stödjande åtgärder. Dessa åtgärder kan bidra till att stimulera barnens språkutveckling, men samtidigt finns risken för en stigmatisering, där flerspråkigheten markeras som mindre värd.

Det övergripande syftet med forskningsprojektet var att i en longitudinell studie dokumentera och analysera språk och kunskapsutvecklingen hos elever som erhållit tvåspråkig undervisning på arabiska och svenska. Vidare var syftet också att söka relatera denna utveckling till den tvåspråkiga undervisningens organisation och genomförande, till relevanta bakgrundsvariabler samt till samhällelig kontext. Studien utgör en tvärvetenskaplig praxisnära skolstudie som grundar sig i såväl forskningsfrågor som frågor väckta inom ramen för skolornas praktiska verksamhet. Frågor projektet sökt svar på i ett antal delstudier är:

- Hur organiseras, utformas och utvecklas den tvåspråkiga undervisningen på olika skolor och varför?
- Vilka faktorer i skolan och i det omgivande samhället inverkar styrande på detta och hur?
- Vilka konsekvenser får den tvåspråkiga undervisningen för skolans arbete och personal?
- Vilka konsekvenser får olika former av tvåspråkig undervisning för elevernas språkliga och kunskapsmässiga utveckling?
- Hur ser föräldrarna på den tvåspråkiga undervisningen och vilka konsekvenser får detta för skolans arbete och elevernas utveckling?

Studien som är longitudinell och tvärvetenskaplig involverar forskare med bakgrund inom pedagogik, språkvetenskap och etnologi och fokuserar frågor på samhälls nivå, organisations nivå, arbetslags nivå och klassrums nivå såväl som frågor på individuell elev nivå och föräldrarnas nivå. Den övergripande teoretiska inramningen utgörs av Bronfenbrenners utvecklingsekologiska systemteori (Bronfenbrenner, 1989, 1999; Paquette & Ryan, 2004). Det ekologiska betraktelsesättet utgörs av en modell för hierarkiskt sammanlänkade, växelverkande ekosystem från makro- till mikro- och individ nivå, med en tillhörande metodologi som fokuserar individ, process, kontext och tid. För att förstå en individs utveckling måste enligt Bronfenbrenner inte enbart individen, dess när- och samhällsmiljö studeras utan också interaktionen mellan

nivåerna. Denna yttre referensram har kompletterats med teorier om språk-utveckling och tvåspråkig utveckling (Cummins, 1981, 1994, 2000; Meara, 1996; Pienemann & Håkansson, 1999; Pienemann, 2005) och i viss mån även diskursteori och -analys (Fairclough, 2003).

Enligt den ursprungliga forskningsplanen var avsikten att följa, dokumentera och jämföra tre olika modeller för tvåspråkig undervisning som implementerades vid tre skolor i två av Malmös etniskt mest blandade stadsdelar. De tre skolorna hade utvecklat olika modeller för tvåspråkig undervisning. Modellerna skilde sig framför allt i tre avseenden – huruvida man arbetade i språkligt homogena eller heterogena klasser, om man arbetade med en flerspråkig klasslärare med arabiska som modersmål eller med ett tvålärarsystem där en svensktalande klasslärare och en flerspråkig arabisktalande modersmålslärare undervisade tillsammans, samt om man lärde eleverna läsa på arabiska eller svenska i den första läsundervisningen.

En av skolorna, som var den första som införde tvåspråkig undervisning på svenska och arabiska, bedrev emellertid verksamheten enbart under ett år, varefter den avbröts och ersattes med utökad studiehandledning på modersmål i framför allt matematik. Utvecklingen av och processen fram till avvecklandet av den tvåspråkiga undervisningen vid denna skola har redovisats i en särskild rapport².

De två andra skolorna låg i ett område med en arabisktalande majoritet och det fanns endast enstaka om ens några enspråkiga svensktalande elever på skolorna. I dessa skolor inleddes den tvåspråkiga undervisningen påföljande år. Båda skolorna använde sig av ett tvålärarsystem, där en klasslärare med svenska som modersmål arbetade tillsammans med en flerspråkig arabisktalande modersmålslärare, i språkligt homogena klasser där samtliga elever hade arabiska som modersmål. I en av skolorna användes initialt enbart muntlig arabiska och eleverna lärde sig läsa på svenska. Detta beskrev skolan som ett utökad stöd på modersmål inom klassens ram. På den andra skolan fick eleverna lära sig läsa på arabiska och undervisningen bedrevs övervägande på arabiska under det första läsåret med ett successivt införande av svenska.

Avsikten var att den tvåspråkiga undervisningen skulle bedrivas under elevernas första fem skolår med ett alltmer ökande inslag av undervisning på svenska i högre årskurser. I årskurs 6 skulle de enbart få undervisning på

² Tvingstedt, Anna-Lena, Drakenberg Margareth & Morgan, Eva (2009). Ett försök med tvåspråkig undervisning på arabiska och svenska. (Rapporter om utbildning 2009:2). Malmö: Malmö högskola, Lärarutbildningen.

svenska på samma sätt som i alla andra klasser och med samma omfattning av stöd på modersmål i form av modersmålsundervisning och studiehandledning som erbjuds alla elever.

Men – och detta kan också ses som ett av studiens resultat – modeller för tvåspråkig undervisning är inte statiska. De utvecklas och förändras över tid beroende på olika omständigheter såväl inom och utanför skolans ram. Detta har visats i internationella studier (Baker, 2006; Cummins, 2000) och det var också fallet i föreliggande studie. Den skola som initialt enbart undervisade eleverna muntligt på arabiska övergick efter det första året till att lära eleverna läsa på arabiska. De från början olika modellerna för tvåspråkig undervisning på dessa två skolor fortsatte att utvecklas under studiens gång (se Wigerfelt, 2011; Wigerfelt & Morgan, 2011) och tenderade efterhand att konvergera och bli alltmer lika.

I föreliggande temanummer redovisas åtta delstudier som genomförts vid de två skolor där det varit möjligt att följa den tvåspråkiga undervisningen och elevernas utveckling under en längre tid. Fokus i studierna ligger vid hur den tvåspråkiga undervisningen utvecklats och genomförts och vilka faktorer som inverkat på dessa processer. Vad gäller elevernas utveckling, har större vikt lagts vid jämförelser mellan elever som fått och elever som inte fått tvåspråkig undervisning än vid jämförelser mellan elever som fått olika typer av tvåspråkig undervisning.

De sammanhang i vilka vi hämtat vår empiri har studerats ur många perspektiv med olika vetenskaplig grund och olika teoretiska utgångspunkter, vilket gör frågan om hur begrepp används och definieras vanskelig. Området är därutöver politiskt laddat och olika beteckningar har varit gångbara under olika perioder, varefter de utmönstrats och ersatts med andra mera ”korrekta”, vilket gör frågan än mer prekär. Vi har valt att ansluta oss till Bunars (2009) synsätt och använder huvudsakligen motsvarande begreppsapparat. Områdena benämner vi mångkulturella eller etniskt blandade områden och skolorna mångkulturella skolor. Eleverna och deras föräldrar benämner vi elever eller föräldrar med migrationsbakgrund (se Bunar, 2009, s 18-21). Eftersom studien rör tvåspråkig undervisning använder vi även beteckningen elever med annat modersmål än svenska, när de språkliga frågorna står i fokus. Vad som är att betrakta som en individs modersmål, förstaspråk eller andraspråk och vem som kan anses vara en-, två- eller flerspråkig och utifrån vilken definition är givetvis en mycket större fråga än vi kunnat hantera inom ramen för denna studie. I den mån vi i texten gör hänvisningar till, eller

jämförelser med, motsvarande elevgrupper i andra studier använder vi dock respektive författares eller myndighets begrepp.

För rektorer och övriga befattningshavare i ledande funktion använder vi samlingsbeteckningen skolledare. De befann sig i olika positioner inom olika verksamheter och någon hade en överordnad roll i relation till de övriga. Men eftersom de uppvisade stor samsyn i frågorna och några större meningsskiljaktigheter inte kunde skönjas får de ofta framträda som grupp under denna beteckning.

Lärarna som arbetade i klasserna har vi benämnt klasslärare och modersmålslärare, ibland med tillägget svensktalande klasslärare, respektive flerspråkig eller arabisktalande modersmålslärare. Vi har valt dessa benämningar eftersom klasslärarna var anställda på skolorna som klasslärare medan modersmålslärarna var anställda som modersmålslärare i en annan organisatorisk enhet, modersmålsenheten. Då lärarnas språkanvändning varit i fokus har de kortare benämningarna svensktalande lärare och arabisktalande lärare använts.

Arabiska är ett språk präglad av diglossi dvs. det finns två varianter av språket som förekommer samtidigt i samhället men i olika sociala sammanhang (Ferguson, 1959). Det finns dels ett antal talade dialekter som används i vardagen och som skiljer sig åt i olika arabisktalande länder, dels en gemensam standardarabiska som motsvarar skriftspråket. Modersmålslärarna talade själva olika arabiska dialekter men använde enkel standardarabiska i undervisning och läsinlärning, blandat med ett mer talspråksmässigt präglat språk. För en fördjupad framställning av arabiska och diglossi hänvisas till artiklarna av Avery och Salameh i föreliggande temanummer.

Temanumret innehåller åtta artiklar som behandlar olika aspekter av den tvåspråkiga undervisningen och av elevernas utveckling. De rör sig från samhälls- och skolnivå, via arbetslagsnivå och föräldranivå till klassrumsnivå och elevnivå och tar upp såväl uppfattningar om som genomförande och konsekvenser av den tvåspråkiga undervisningen. Relaterat till Bronfenbrenners systemteori rör de sig från makro- till mikro- och individnivå.

Temanumrets fyra första artiklar behandlar huvudsakligen synen på och uppfattningarna om den tvåspråkiga undervisningen, så som detta kom till uttryck bland skolledarna på de berörda skolorna, men också i press och i den lokala politiska debatten, bland de lärare som var involverade i verksamheten samt bland elevernas föräldrar och inte minst bland eleverna själva. I den därpå följande artikeln beskrivs arbetet i klassrummen med fokus på hur arabiska användes i undervisningen. De tre avslutande artiklarna be-

skriver dels den språkliga utvecklingen, dels läs- och kunskapsutvecklingen, bland eleverna som deltagit i den tvåspråkiga undervisningen.

Studien är tvärvetenskaplig och de olika delstudierna har genomförts av forskare med olika vetenskaplig hemvist, vilket i viss mån också präglar framställningen i artiklarna. Eftersom dessa huvudsakligen följer den praxis och de konventioner som är rådande inom respektive ämnesfält kan de ibland te sig lite olika. Det är emellertid vår förhoppning att dessa olika bilder tillsammans skall kunna ge en vidgad syn på vad det kan innebära för en skola att ge sig i kast med den omvälvande uppgiften att utveckla tvåspråkig undervisning när undervisningen tidigare bedrivits enbart på svenska.

I den första och inledande artikeln av *Berit Wigerfelt*, etnolog och docent i IMER vid Malmö högskola, riktas intresset mot makro- och exonivåerna i Bronfenbrenners utvecklingsekologiska systemteori. På dessa nivåer, som eleven inte har en direkt kontakt, med förs diskussioner och fattas beslut som får avgörande betydelse för vad som sker i elevernas närmiljöer och därmed för elevernas utvecklingsmöjligheter. I delstudien beskrivs de olika diskurser om tvåspråkig undervisning som kom till uttryck på olika nivåer; centralt i skolans styrdokument och lokalt i skolplaner och policydokument, men också i den politiska debatten och mediebatten där en stundtals infekterad debatt pågick under flera år, såväl före som i anslutning till starten av den tvåspråkiga undervisningen. De skolledare som varit nyckelpersoner och drivande vid införandet av tvåspråkig undervisning i stadsdelen får komma till tals och ge sina bilder av framväxten och utvecklingen av den tvåspråkiga undervisningen under de år studien pågick. De har drivits av en önskan att förbättra situationen för skolornas elever. I artikeln framgår hur de som aktörer varit begränsade inte bara av strukturella ramar utan också i hög grad av de diskursiva ramar som låg för handen.

Berit Wigerfelt har tillsammans med *Eva Morgan* specialpedagog och projektledare vid Regionalt utvecklingscentrum Malmö högskola, i den andra artikeln angripit frågor som berör flera nivåer, såväl exo- som meso- och mikronivåerna, i Bronfenbrenners teori. I kapitlet ges klasslärarna och modersmåslärarna i studien, som var de som hade att omsätta idéerna om tvåspråkig undervisningen i praktisk pedagogisk verksamhet i klassrummen, utrymme att beskriva hur de uppfattat, tolkat och genomfört den tvåspråkiga undervisningen i sina klasser. I återkommande intervjuer under studiens gång har de gett sina berättelser om såväl utmaningar som glädjeämnen i arbetet med att utveckla den tvåspråkiga undervisningen. De har beskrivit med vilken bakgrund och med vilka förutsättningar de gick in i arbetet, hur

de organiserade och genomförde undervisningen i olika årskurser och hur den utvecklades och förändrades under den period studien pågick. Den tvåspråkiga undervisningen innebar nya lärarroller för både klasslärare och modersmåls lärare. De undervisade ofta tillsammans och inte minst det faktum att klassläraren inte förstod när modersmåls läraren undervisade på arabiska, utgjorde en utmaning för båda att hantera.

Den tredje artikeln av *Anna-Lena Tvingstedt*, professor i pedagogik med inriktning mot specialpedagogik vid Malmö högskola, fokuserar frågor på mikro- och mesonivå i Bronfenbrenners teori. När en så genomgripande förändring som övergång från undervisning enbart på svenska till tvåspråkig undervisning implementeras i skolan är föräldrarna en viktig part. Stöd från och samverkan med föräldrarna är centralt i den svenska skolan och underströks, som framgår av Wigerfelts (2011) och Wigerfelts och Morgans (2011) artiklar, också av skolledare och lärare studien. Föräldrastöd och engagemang framhålls också i forskningen som avgörande för skolframgång. I denna artikel redovisas föräldrarnas synpunkter i en enkät som 87% av föräldrarna i studien besvarade. Utöver information om föräldrarnas språkliga och utbildningsmässiga bakgrund, barnens läs- och TV-vanor, samt föräldrarnas engagemang och stöd i skolarbete, gav föräldrarna sin syn på tvåspråkighet och tvåspråkig undervisning i allmänhet och på den tvåspråkiga undervisning deras barn fick i synnerhet.

Det övergripande syftet med den fjärde artikeln av *Anna Sandell*, fil doktor i pedagogik och verksam vid Skolinspektionen, är att bidra med ett elevperspektiv på den tvåspråkiga undervisningen, men också på modersmåls lärarna som undervisade dem och som åtminstone i viss utsträckning delade deras språkliga bakgrund. Delstudien, som fokuserar frågor på mikronivån i klassrum och kamratgrupp i Bronfenbrenners utvecklingsekologiska systemteori, bygger på intervjuer med 9 av 19 elever i en klass som fått tvåspråkig undervisning under sina första fem skolår. Intervjuerna kontextualiserades genom två veckors vistelse i klassen. I tidigare forskning, som inte är relaterad till tvåspråkig undervisning, framhålls som motiv för att anställa lärare med migrationsbakgrund bl.a. att de kan bidra till elevernas skolframgång, de kan vara identifikationsobjekt och rollmodeller för eleverna och de kan överbrygga klyftan mellan hem och skola och underlätta samarbete med föräldrar med migrationsbakgrund. I artikeln diskuteras, utifrån elevernas olika perspektiv, vilken roll och funktion modersmåls lärarna och den tvåspråkiga undervisningen uppfattas ha, där begrepp som kulturellt kapital och stigmatisering blir centrala.

Helen Avery universitetsadjunkt i arabiska vid Lunds universitet och doktorand i didaktik vid Högskolan i Jönköping fokuserar i den femte artikeln mikronivån klassrummet. Artikeln bygger på analyser av klassrumsinteraktion under videoinspelade lektioner i årskurserna 1 till 4 i skolorna i studien. I artikeln redovisas hur arabiska användes av de flerspråkiga lärarna i undervisningen och hur detta är relaterat till motsvarande undervisningsinnehåll på svenska. Förenklat språkbruk, kodväxling och relationen mellan användning av arabiska och svenska analyserades med avseende på potentiella konsekvenser för meningsskapande och möjligheter till lärande.

Den sjätte artikeln av *Eva-Kristina Salameh*, med dr och logoped vid Språkens hus Skånes universitetssjukhus, behandlar elevernas grammatiska och fonologiska utveckling och behandlar således frågor på individnivå i Bronfenbrenners systemteori. Den språkliga utvecklingen hos eleverna i studien som fått tvåspråkig undervisning på svenska och arabiska, bedömdes longitudinellt på både arabiska och svenska i de tre första årskurserna med hjälp av så kallade tandemtest som ger jämförbara resultat på båda språken. Bedömningen av grammatisk utveckling utgick från Processabilitetsteorin (Pienemann, 2005; Pienemann & Håkansson, 1999) som är en icke språk-specifik teori för andraspråksutveckling. Fonologisk utveckling bedömdes med hjälp av test som mäter fonologisk medvetenhet och förmåga att känna igen och reproducera så kallade non-ord på båda språken.

Även den sjunde artikeln av *Eva-Kristina Salameh* behandlar elevernas språkliga utveckling, den här gången med fokus på ordförrådets storlek och organisation. Artikeln berör alltså frågor på den nivå Bronfenbrenner benämner individnivån. Den lexikala utvecklingen på båda språken bedömdes hos 16 elever i årskurs 4 i en klass som fått tvåspråkig undervisning under hela sin skoltid. Lexikal storlek mättes med hjälp av ett ordförståelsetest på svenska och arabiska och lexikal organisation med hjälp av ett associations-test på båda språken. Motsvarande bedömningar gjordes i en jämförelsegrupp bestående av 33 elever med arabiska som modersmål i samma årskurs, som inte fått tvåspråkig undervisning. Avsikten var förutom att jämföra ordförrådets storlek i de båda grupperna att också bedöma huruvida och i så fall vilka elever som gjort det så kallade syntagmatisk-paradigmatiske skiftet och därmed hade en mera mogen hierarkisk organisation av sitt ordförråd. Bedömningsinstrumenten är välkända inom språkforskningen och motsvarande bedömningar har även gjorts i andra studier av flerspråkiga elever med andra modersmål vilket möjliggör vissa ytterligare jämförelser.

I den åttonde och avslutande artikeln av *Anna-Lena Tvingstedt* och *Eva-Kristina Salameh*, fokuseras också frågor på individnivå i Bronfenbrenners teori. I artikeln beskrivs läs- och kunskapsutvecklingen hos de elever i studi-

en som fått tvåspråkig undervisning under hela sin skoltid, fram till det aktuella bedömningstillfället. Denna utveckling jämförs med utvecklingen hos motsvarande elevgrupper på de aktuella skolorna, som inte fått tvåspråkig undervisning. Elevernas läsutveckling har primärt dokumenterats genom sådana bedömningsmaterial som använts av skolorna själva, kompletterat med läsprov på båda språken. Det senare i ett försök att jämföra elevernas läsförmåga på svenska och arabiska. Vidare har resultat från nationella prov i årskurs 3 och 5 samlats in och jämförts med resultaten för motsvarande elevgrupper som inte fått tvåspråkig undervisning. Resultat från nationella prov i årskurs 5 föreligger från de två äldsta elevgrupperna där den ena gruppen lärt sig läsa på svenska och den andra lärt sig läsa på arabiska först och därefter på svenska. Nationella prov i årskurs 3 infördes under studiens gång varför resultat dessa endast föreligger för de yngsta eleverna i studien. Artikeln inleds med en kortfattad översikt över forskning om tvåspråkig undervisning och skolframgång, liksom forskning om andra faktorer som påverkar framgång i den svenska skolan. Detta för att belysa områdets komplexitet och understryka att studien inte kan ge entydiga svar på frågor om den tvåspråkiga undervisningens konsekvenser för elevernas språkutveckling och skolresultat

Referenser

- Baker, Colin (2006). *Foundations of Bilingual Education and Bilingualism*. (4th ed). Clevedon: Multilingual Matters.
- Bronfenbrenner, Urie (1989). Ecological systems theory. *Annals of Child Development*, (6), 187-249.
- Bronfenbrenner, Urie (1999). Environments in developmental perspective: Theoretical and operational models. In S. Friedman & T. Wachs (Eds.). *Measuring environment across the life span* (pp. 3-28). Washington DC: American Psychological Association.
- Bunar, Nihad (2009). *När marknaden kom till förorten – valfrihet, konkurrens och symboliskt kapital i mångkulturella skolor*. Studentlitteratur: Lund.
- Cummins, Jim (1981) Age on arrival and immigrant second language learning in Canada: A reassessment. *Applied Linguistics* 11(2), 132-149.
- Cummins, J. (1994). Knowledge, power and identity in teaching English as a second language. In Genesee, F. (Ed) *Educating Second Language Children* (pp.33-58). Cambridge: Cambridge University Press.
- Cummins, Jim (2000). *Language Power and Pedagogy. Bilingual Children in the Crossfire*. Clevedon: Multilingual Matters.
- EU (2004/2267). *European Parliament resolution on integrating immigrants in Europe through schools and multilingual education* (2004/2267 INI.) European Parliament.
- Fairclough, Norman (2003). *Analysing Discourse. Textual analysis for social research* London: Routledge.
- Ferguson, Charles (1959). Diglossia. *Word*, XV, 325-340
- Hartsmar, Nanny & Sandström, Maria (2008). The right to inclusion in the learning process: Second language learners working in a technology workshop. *Educare* 3, 43-82.
- Lorenz, Hans (2007) *Talet om det mångkulturella i skolan och samhället – En analys av diskurser inom utbildning och politik åren 1973-2006*. Doktorsavhandling. Lund: Lunds universitet, Pedagogisk institutionen.
- Meara, Paul (1996). The dimensions of lexical competence. In Brown, Gillian, Malmkjaer, Kirsten & Williams, John (eds) *Performance and competence in second language acquisition* (pp. 35-53). Cambridge: Cambridge University Press (pp 33-53)

- OECD (2004). *PISA. Programme for International Student Assessment. Learning for tomorrow's world - first results from PISA 2003*. Paris: OECD
- OECD (2010). *PISA 2009 Results. Overcoming Social Background. Equity in Learning Opportunities and Outcomes*. (Vol II) Paris: OECD
- Paquette, Dede & Ryan, John (2004). *Bronfenbrenner's Ecological Systems theory*. <http://pt3.nl.edu/paquetteryanwebquest.pdf>.
- Pienemann, Manfred (Ed) (2005). *Cross-linguistic aspects of Processability Theory*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins
- Pienemann, Manfred & Håkansson, Gisela (1999). A unified approach towards the development of Swedish as L2: A Processability Account. *Studies in Second Language Acquisition*, 21, 383-420.
- SFS 1994:1194. *Grundskoleförordning*. Stockholm: Utbildningsdepartementet, Riksdagen.
- SFS 2011:185. *Skolförordning*. Stockholm: Utbildningsdepartementet, Riksdagen.
- Skolverket (2002) *Flera språk – fler möjligheter – utveckling av modersmålsstödet och modersmålsundervisningen*. Stockholm: Skolverket.
- Skolverket (2004). *Elever med utländsk bakgrund*. (Dnr: 75 - 2004:545) Stockholm: Skolverket.
- Skolverket (2008). *Med annat modersmål – elever i grundskolan och skolans verksamhet* (Rapport nr 321) Stockholm: Skolverket.
- Tallberg Broman, Ingegerd, Rubinstein Reich, Lena & Hägerström, Jeanette (2002). *Likvärdighet i en skola för alla. Historisk bakgrund och kritisk granskning*. Skolverket: Stockholm.
- Wigerfelt, Berit (2011) Undervisning på svenska och arabiska tar form i ett mångkulturellt område. *Educare* (3). Malmö: Lärande och samhälle, Malmö högskola.
- Wigerfelt, Berit & Morgan, Eva (2011). Balansgång mellan två språk. Lärares berättelser om tvåspråkig undervisning på svenska och arabiska. *Educare* (3). Malmö: Lärande och samhälle Malmö högskola.